

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשע"ז, 2017
מספר השאלון: 011282
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית
א. משך הבחינה: שתיים.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
חלק ראשון — הבנה והבעה — 60 נקודות
פרק א: הבנת הנקרא — 35 נקודות
פרק ב: הבעה — 25 נקודות
חלק שני — לשון: תחביר ומערכת הצורות — 40 נקודות
סה"כ — 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. הוראות מיוחדות:
(1) יש לקרוא את הטקסטים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
(2) לכתוב טיוטה אפשר להשתמש בעמודים האחרונים (20–21) של השאלון.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
נספח: טקסטים.

בהצלחה!

תשובות סופיות

חלק ראשון – הבנה והבעה (60 נקודות)

שאלה 1

- א. כותב טקסט 1 (לירן שוויד) מצדד בשימוש באמוג'י: לדעתו האמוג'י הוא דרך לגיטימית להביע משמעות, ממש כמו מילים, והשימוש בו במקום בשפה הכתובה יתפוס חלק נרחב יותר בתקשורת בין אנשים ואף עשוי לשפר אותה (אם כי אינו טוען שהשפה הכתובה תיעלם).
- כותב טקסט 2 (אברום רותם) מתנגד לשימוש באמוג'י במקום בשפה הכתובה: לדעתו האמוג'י אינו שפה ואינו יכול להחליף אותה; התקשורת באמצעותו נלעגת, לא־אישית ומלאכותית. אפשר לכל היותר לגוון בו את הכתיבה, אך אין לראות בו תחליף לשפה הכתובה.
- ב. נימוק של כותב טקסט 1: האמוג'י הוא כלל־עולמי, ולכן הוא מגשר בין אנשים הדוברים שפות שונות. (נימוקים אפשריים נוספים: האמוג'י מציג את הדבר עצמו, ואילו המילה היא רק ייצוג שפתי; האמוג'י מביע משמעות לפעמים טוב יותר מן המילים; הוא חוסך זמן.)
- נימוק של כותב טקסט 2: סמלי האמוג'י הם אוסף אקראי של ציורים מלאכותיים מוכנים מראש, המבטאים רגשות חד־ממדיים; הציור שלהם פתוח לפרשנויות רבות מדי, ולכן הם אינם מאפשרים תקשורת סבירה – בניגוד לשפה, שיש לה משמעות מוסכמת ודקדוק.
- (נימוקים אפשריים נוספים: גם "סלנג הרשת" הוכרז כשפה חדשה ונעלם בתוך זמן קצר; הציור של האדם הקדמון היה אישי וייחודי, ואילו האמוג'י נבחר מסדרה מוכנה מראש.)

שאלה 2

- בעיה 1: אוצר הסמלים מוגבל – בלוח האמוג'י הסטנדרטי יש 825 סימנים בלבד, ויש מושגים (בעיקר מושגים מופשטים) שאינם מיוצגים בו. למשל, אין אמוג'י שמבטא את המושג הסיני "דאו" ("דרך") במובנו בהגות הסינית.
- בעיה 2: כל אדם עלול לפרש בדרך שלו טקסט הכתוב בשפת האמוג'י, ולכן התרגום עלול להתפרש אחרת ממה שהתכוון הכותב (קשה להעביר משמעות מטפורית או מופשטת של סמל, כמו "אהבה" בסמל הלב).

שאלה 3

- א. (1) ו־(4)

- ב. (1) האמוג'י התפשט בזכות השימוש ההולך וגובר בתקשורת מקוונת, ובעיקר בשירותים לשליחת הודעות מִי־דיו (כמו "וואטסאפ"), שבהם משתמשים באמוג'י כדי להחליף מילים בסמלים; עד שנת 2010 הוא כבר היה "דייר קבע" במכשירים הניידים בכל העולם.
- (4) לפני האמוג'י היה נפוץ באינטרנט "סלנג רשת" – שפה שהתאפיינה בקיצורים רבים. כמו כן השתמשו ברגשונים שנוצרו מסימני פיסוק ומסימנים אחרים (כמו :-).

שאלה 4

א. כותב טקסט 2 ממליץ לחזור ולהתמקד בהוראה ובלימוד של השפה העשירה והמגוונת שאנו דוברים וכותבים זה דורות, כדי שהילדים יוכלו להתבטא באופן עמוק ומדויק יותר. אפשר לגוון ולהמחיש גם באמוג'י, אך אין ללמד את האמוג'י כשפה ואין לראות בו תחליף לשפה הכתובה.

ב. כותב טקסט 2 היה רואה בקטע חיזוק לעמדתו שהאמוג'י אינו שפה ואינו יכול להחליף את השפה הכתובה. הקטע מראה שלסמלי האמוג'י אין משמעות אחת מוסכמת – אותו סמל נראה ומתפרש אחרת במכשירים שונים. ואילו לדעת הכותב, שפה היא מערכת של סמלים "שיש להם משמעות מוסכמת, הברורה למרבית חברי קהילה מסוימת", והאמוג'י "אינו מאפשר תקשורת סבירה משום שהצירוף שלו נתון למרחב גדול מדי של פרשנות". נוסף על כך, הקטע מציע לתקשר "באמצעות אותיות ומילים" כדי למנוע קצרים בתקשורת – ממש כהמלצת הכותב לחזור לשפה הכתובה העשירה.

שאלה 5 – מאמר לדוגמה

אמוג'י – תבלין, לא מנה עיקרית

בשנים האחרונות כמעט כל הודעה בטלפון מלווה בפרצוף מחייך, בלב או באגודל מורם. האמוג'י, שנולד בהודעות טקסט מידיות, מתחיל לחדור גם לפרסומות ולתכתובות בעבודה, ויש הקוראים לשלבו בכל סוגי הכתיבה, ואף במכתבים רשמיים ובעבודות אקדמיות. לדעתי, אין לשלב אמוג'י בכתיבה רשמית; מקומו בשיחה הקלה בין חברים, ולא במסמך שאמור להיות ברור, מדויק ומחייב.

ראשית, כתיבה רשמית דורשת דיוק, ואילו האמוג'י פתוח לפרשנויות רבות. אותו סמל עשוי להתפרש אחרת אצל קוראים שונים, ואף להיראות אחרת במכשירים שונים. חיוך שנועד להביע הסכמה עלול להתפרש כלעג, ולב שנשלח כתודה עלול להיראות כחוסר רצינות. כאשר עורך דין מנסח חוזה, או פקיד עונה לפניית אזרח, אי־הבנה כזאת עלולה לעלות ביוקר. במילים אפשר לנסח בדיוק מה מבקשים, מה מאשרים ומה דוחים. ואכן, גם כותב שבחר לתרגם טקסט סיני לאמוג'י גילה שאין סמל לכל מושג, ונאלץ לוותר על הטקסט שבחר ולתרגם טקסט אחר. שנית, השפה הכתובה מאפשרת להביע רעיונות מורכבים, ואילו האמוג'י מבטא בעיקר רגשות פשוטים. עבודה אקדמית או מאמר עיוני בנויים על טענות, נימוקים, הסתייגויות וקשרים לוגיים כמו "אף על פי ש-" או "לכן". אין סמל שיכול לבטא קשר של ויתור או מסקנה. סטודנט שישלב פרצופים בעבודת סמינריון לא יעשיר את טיעוניו, אלא ייצור רושם של שטחיות ויקשה על הקורא להבין את כוונתו. זאת ועוד, כתיבה רשמית משקפת כבוד לנמען, וסמלים מצוירים משדרים קלילות שאינה הולמת פנייה למוסד או למרצה.

תומכי השילוב טוענים כי האמוג'י חוסך זמן ומגשר בין דוברי שפות שונות. אכן, בהודעה קצרה לחבר מחו"ל סמל אחד יכול לומר הרבה. אך כתיבה רשמית אינה נמדדת במהירותה, אלא באמינותה ובבהירותה. מכתב רשמי נכתב בשפה אחת, ומי שאינו מבין אותה יזדקק לתרגום מדויק, לא לצוירים.

לסיכום, האמוג'י הוא תוספת צבעונית ומשעשעת לשיחה היומיומית, ואין סיבה לוותר עליו בהודעות לחברים. עם זאת, במכתבים רשמיים, בעיתונות ובעבודות אקדמיות עלינו להמשיך להשתמש במילים, שרק הן מאפשרות לכתוב באופן מדויק, מנומק ומכבד. האמוג'י יכול לתבל את הכתיבה, אך אסור לו להחליף אותה.

שאלה 6 – מאמר לדוגמה

הרשת מקרבת, אם יודעים להשתמש בה

לפני דור, מי שעבר לעיר אחרת איבד בדרך כלל את הקשר עם רוב חבריו. כיום, בזכות הרשתות החברתיות, אפשר להמשיך לשוחח עם חבר ילדות שעבר לחו"ל, לראות את תמונות הנכדים של סבתא ולהצטרף לקבוצה של אנשים שמתעניינים באותו תחביב. יש הטוענים שהחיבור התמידי לרשת פוגע בקשרים פנים אל פנים ומעמיק את הבדידות. לדעתי, הרשתות החברתיות דווקא מחזקות את הקשרים בין בני האדם, בתנאי שמשתמשים בהן בתבונה.

ראשית, הרשתות מאפשרות לשמור על קשרים שבעבר היו נקטעים. חיילים בבסיסים מרוחקים, סטודנטים הלומדים בעיר אחרת ומשפחות הפזורות בכמה ארצות נשארים מעודכנים זה בחייו של זה. שיחת וידאו קצרה עם בן משפחה שגר רחוק אינה מחליפה חיבוק, אך היא בוודאי עדיפה על ניתוק של חודשים. סבים וסבתות רבים למדו להשתמש ברשת דווקא כדי להיות חלק מחיי נכדיהם, וכך הצטמצם הפער בין הדורות. שנית, הרשתות יוצרות קשרים חדשים שלא היו נוצרים בלעדיהן. נער ביישן שמתקשה לפתוח בשיחה בכיתה יכול למצוא בפורום קהילה של אוהבי מדע או מוזיקה, ומשם לעבור למפגשים של ממש. גם בשעת משבר הרשת מחברת: קבוצות התנדבות רבות מתארגנות בה בתוך שעות ומגייסות עזרה לנפגעים, ושכנים שלא הכירו זה את זה נפגשים לראשונה בזכות קבוצה שכונתית.

אמנם המבקרים צודקים בכך שחלק מן הקשרים ברשת שטחיים, ושיש מי שמעדיפים לגלול במסך במקום לשוחח עם היושבים לידם. אך הבעיה אינה בכלי עצמו, אלא באופן השימוש בו. גם הטלפון הקווי נחשב בעבר לאיום על המפגש האישי, ובסופו של דבר הוא הפך לאמצעי שמקרב בין אנשים. מי שקובע לעצמו זמנים בלי מסך ומשתמש ברשת כדי לתאם מפגשים, ולא כדי לברוח מהם, נהנה משני העולמות.

לסיכום, הרשתות החברתיות שינו את אופי הקשרים בין בני האדם, אך לא החלישו אותם. הן מאפשרות לשמור על קשרים קיימים וליצור קשרים חדשים, ובלבד שנשתמש בהן כגשר אל המפגש האנושי ולא כתחליף לו. האחריות לכך מוטלת על כל אחד מאיתנו.

חלק שני — לשון: תחביר ומערכת הצורות (40 נקודות)

שאלה 7

- א. המשפט: "השימוש באמוג'י חוסך זמן, ולעתים הוא מגשר בין אנשים דוברי שפות שונות".
- ב. משפט איחוי (מחובר).
- ג. משפט פשוט.
- ד. אמצעים גרפיים – תיאור (אמצעי/אופן)
השימוש – נושא
אמוג'י – לוואי
זמן – מושא
- ה. • מקוריים. נימוק: "מקוריים" הוא לוואי של שם העצם "רעיונות", והלוואי (שם תואר) מתאים לשם שהוא מתאר במין ובמספר. "רעיונות" הוא שם בזכר רבים (רעיון – רעיונות), אף שסיומתו יֹתָּה.
- נותנים. נימוק: הנשוא מתאים לנושא במין ובמספר. הנושא הוא צירוף סמיכות "ציורי המערות", והגרעין שלו הוא הנסמך "ציורי" (ציורים) – זכר רבים. לכן הנשוא בזכר רבים: נותנים.

שאלה 8

- א. (1) משפט I – מורכב: לפעמים ההבנה של שפת האמוג'י טובה יותר מהבנת המילים [שהיא מחליפה] – פסוקית לוואי, משלימת שם (של "המילים").
- משפט II – איחוי: [האמוג'י הוא אוסף אקראי של ציורים], [והוא מבטא מגוון של רגשות].
- (2) יוצאת דופן: מילה מספר (2) – "הוא" משמש אוגד. המילים (1) ו-(3) – נושא.
- (3) מורכב: האמוג'י, שהוא אוסף אקראי של ציורים, מבטא מגוון של רגשות.
- (או פשוט: האמוג'י, אוסף אקראי של ציורים, מבטא מגוון של רגשות.)
- ב. (1) לירן שוויד, כותב טקסט 1, ציין [שלדעתו השימוש באמוג'י במקום בשפה הכתובה ייהפך לחלק נרחב יותר בתקשורת בין בני אדם] – פסוקית מושא.
- (2) כותב טקסט 1 – תמורה; בתקשורת – לוואי.
- (3) לירן שוויד, כותב טקסט 1, ציין: "לדעתי, השימוש באמוג'י במקום בשפה הכתובה ייהפך לחלק נרחב יותר בתקשורת בין בני אדם".

שאלה 9

- א. 1. ויתור; אף כי; למרות ש- / אף על פי ש- / הגם ש-.
 2. תכלית; כדי; על מנת / בשביל / לשם.
 3. תנאי; אם; במקרה ש- / בתנאי ש- / במידה ש-.
 4. סיבה ותוצאה; גורם (ל-); מביא (ל-) / מוביל (ל-) / בגלל / עקב.
 5. ויתור; גם אם; אפילו אם / אף אם.
- ב. איחוי: שפת האמוג'י מוגבלת, אך (ובכל זאת) היא שפה ברורה מאוד.
 (או פשוט: למרות מגבלותיה, שפת האמוג'י היא שפה ברורה מאוד.)

שאלה 10

הפועל	השורש	הבניין	שם הפועל	שם הפעולה
נתקלתי	ת-ק-ל	נפעל	לְהִתְקַל	התקלות
מציגה	י-צ-ג (גם: נ-צ-ג)	הפעיל	לְהַצִּיג	הצגה
יצר	י-צ-ר	קל (פעל)	—	יצירה
משתמשים	ש-מ-ש	התפעל	לְהִשְׁתַּמֵּשׁ	—
נתנת	נ-ת-ן	נפעל	—	—
נארגן	א-ר-ג-ן	פיעל	לְאַרְגֵּן	ארגון

שאלה 11

א.

הפועל הסביל	השורש	הבניין	הזמן	הצורה הפעילה
לקוחים	ל-ק-ח	קל (בינוני פעול)	הווה	לוקחים
מכר	נ-כ-ר	הופעל	הווה	מכיר
תרגם	ת-ר-ג-ם	פועל (פעל)	עבר	תרגם
נכתבו	כ-ת-ב	נפעל	עבר	כתבו

ב.

הפועל	השורש	הבניין	הגוף	הזמן
I. תקשרו	ת-ק-ש-ר	פיעל	נסתרים (הם)	עבר
II. תקשרו	ק-ש-ר	קל (פעל)	נוכחים (אתם)	עתיד

ג. המנעות — היצטרפות

שאלה 12

א.	שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי
	תקשורת, מגבלה, תחליף, מסע	מהות, מיד, פרשנות, רגשון

היִסְטוֹרְיָה היא מילה שאולה (לועזית) – היא לא נוצרה בעברית בדרכי התצורה העבריות (לא משורש ומשקל ולא מבסיס עברי וצורן), אלא נשאלה כמות שהיא משפה זרה (מיוונית).

ב. (1) יש להקליף: כתב קדום; עתון יומי.

(2) כתב קדום – שורש ומשקל (תצורה מסורגת).

עתון יומי – בסיס וצורן סופי (תצורה קווית).

ג. (1) מנעד – הלחם בסיסים: מן + עד.

מפל – שורש ומשקל: נ-פ-ל במשקל מקטל (בגזרת פ"נ: מפל ← מפל).

(2) הלחם: מדרחוב / רמזור / קרנף / מגדלור.

שורש ומשקל (מקטל): מסע / מטע / מגע (או כל שם בתבנית שורש ומשקל, כמו משחק).

ד. מספרה. נימוק: משקל מקטלה מציין מקום (כמו מסעדה, מכבסה, מרפאה), והמספרה היא המקום שבו

מספרים. משקל מקטלה מציין בדרך כלל בלי או מכשיר (כמו מזמרה, מחרשה, מצלמה).

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon